

การศึกษาการอนุรักษ์ดนตรีชาติพันธุ์ลาวและหาแนวทางส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ดนตรีชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดเพชรบุรี

สมบัติ ไวยรัช¹

Received: December 6, 2019

Revised: May 28, 2020

Accepted: June 11, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านดนตรีชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดเพชรบุรี และ 2) เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ดนตรีชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดเพชรบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 4 คน และการสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้แทนจากหน่วยงานการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และนักดนตรี ใช้การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของชาวไทยทรงดำในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีอยู่ในรูปแบบของการถ่ายทอดจากหมอปี หมอแคนซึ่งเป็นผู้สูงอายุในชุมชนมายังลูกหลานหรือคนในชุมชนที่มีความสนใจและต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางดนตรีของบรรพบุรุษ มีการสอดแทรกบทเพลง การบรรเลงเพลงในการเรียนการสอนของสถานศึกษาในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีการถอดบทเพลงเป็นตัวโน้ตสากลเพื่อนำมาเก็บรวบรวม เมื่อมีการสืบทอดอนุรักษ์ดนตรีของชาติพันธุ์ลาว ภาครัฐก็ได้มีการนำดนตรีชาติพันธุ์ลาวมาเป็นส่วนประกอบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการสร้างแหล่งการเรียนรู้ทางด้านดนตรีชาติพันธุ์มุ่งประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงรุกโดยใช้ดนตรีชาติพันธุ์ลาวมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว มีการดำเนินการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในพื้นที่และคนในชุมชนในลักษณะเครือข่าย

คำสำคัญ ดนตรีชาติพันธุ์ลาว, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000
อีเมล: sombatwaiyarat@gmail.com

A Study of Lao Ethnic Music Conservation and Strategies to Promote Cultural Tourism Using Lao Ethnic Music in Phetchaburi Province

Sombat Waiyarat²

Abstract

The purposes of this research are 1) to gather knowledge of Lao ethnic music in Phetchaburi province and 2) to find out strategies to promote cultural tourism by using Lao ethnic music in Phetchaburi Province. This research is a qualitative research design. This research uses the in-depth interview with four key informants and the group discussion from nine experts who work related to tourism and culture, community leaders and musicians. The data analysis and descriptive analysis are used in this research. The study indicates that the preservation and inheritance of music culture of the Thai Songdam people in Khaoyoi District, Phetchaburi Province is transferred by the local musical experts. They are usually elders in the community who transfer knowledge and experience to their children or people in the community who really want to study and preserve this kind of culture. Thai Songdam songs are also integrated with the learning activities in the schools. In addition, the songs and music are also written in the form of universal note for recording and collection. When the music of the Lao ethnic group is inherited by Thai Songdam people, Thai government has adopted Lao ethnic group as a component in promoting tourism in the community with the creation of learning resources for ethnic music. In addition, the Lao ethnic music is used as a proactive tourism promotion to draw attention from the tourists. Finally, there is a joint action between the local agencies and people in the community.

Keywords Lao Ethnic Music, Cultural Tourism

² Lecturer, Faculty of Humanities and Social Science, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi Province, 76000. Email: sombatwaiyarat@gmail.com

1. บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2558 พบว่าประเทศไทยมีรายรับจากการท่องเที่ยว 1,523.6 พันล้านบาท ในปี พ.ศ. 2559 มีรายรับจากการท่องเที่ยว 2,510.8 พันล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.1 ในปี พ.ศ. 2560 มีรายรับจากการท่องเที่ยว 2,754 พันล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.5 และในปี 2561 มีรายรับจากการท่องเที่ยวอยู่ที่ 3,075 พันล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 9 (สำนักยุทธศาสตร์และการวางแผนเศรษฐกิจมหภาค, 2561) และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศไทย โดยมีการกำหนดแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ตั้งแต่ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ซึ่งเป็นกรอบหลักในการพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว คือ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกในการขับเคลื่อนด้วยการสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว เป็นการรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวในระดับโลกผ่านการใช้อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างคุณค่าและความหลากหลายให้แก่การท่องเที่ยว ในส่วนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ก็ได้มีการกำหนดประเด็นการพัฒนา แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยจะพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน มีเป้าหมายที่จะให้ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวสูงขึ้น โดยวัดได้จากการที่ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวไม่ต่ำกว่า 3 ล้านล้านบาท และได้รับการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (The Travel & Tourism Competitiveness Index: TTCI) ไม่ต่ำกว่าอันดับที่ 30 นอกจากนั้น ยังมีพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560–2564) เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และเกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จังหวัดเพชรบุรีถือเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่ให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว สะท้อนได้จากวิสัยทัศน์ของจังหวัดที่ว่า “เมืองเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ และเมืองน่าอยู่ น่ากิน น่าเที่ยวระดับประเทศ” มีการกำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยในแผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2557–2560 กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้จังหวัดเพชรบุรีเป็นเมืองท่องเที่ยวของ ASEAN และแหล่งศึกษาดูงานประชุมสัมมนาสำคัญระดับประเทศ

มีการพัฒนาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับภาคการท่องเที่ยว พัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์และแหล่งท่องเที่ยว สร้างสรรค์กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ต่อมาในแผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2561–2564 ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง การค้า การผลิต การบริการ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ซึ่งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การยกระดับสถานประกอบการ การบริหารให้มีมาตรฐาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้เอื้อต่อการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังพบว่าจังหวัดเพชรบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น วัด สถาปัตยกรรมปูนปั้น พระนครคีรี (เขาวัง) และพระรามราชนิเวศน์ (วังบ้านปืน) และยังมีชนบทธรรมนิยม ประเพณีของชาวจังหวัดเพชรบุรี และของกลุ่มชาติพันธุ์ อาทิ ลาวโซ่งหรือชาวไทยทรงดำ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะในพื้นที่เขาย้อยเป็นจำนวนมาก โดยชาวไทยทรงดำได้อพยพมาจากแคว้นสิบสองจุไท เมืองแฉ่ง หรือปัจจุบันคือ เมืองเดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนาม ตั้งแต่ครั้งเมื่อเกิดศึกสงครามในปี พ.ศ. 2322 (มนตรี ศรีบุษรา, 2530) มาตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีจนถึงปัจจุบัน โดยในอดีตชาวไทยทรงดำได้มีการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ อัตลักษณ์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การละเล่น บทเพลง และการแต่งกายแบบดั้งเดิมไว้ แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ได้ส่งผลกระทบต่อการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ส่งผลให้วัฒนธรรมต่างๆ เริ่มเลือนหาย ดังนั้น คนในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่จึงต้องการที่จะรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมทางดนตรีซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชาวไทยทรงดำตั้งแต่เกิดจนตาย โดยปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้มีการนำวัฒนธรรมเหล่านี้มาสร้างเป็นเอกลักษณ์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชม ดังนั้น นักวิจัยจึงต้องการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านดนตรีชาติพันธุ์ลาวไว้ และหาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้วัฒนธรรมด้านดนตรีของชาติพันธุ์ลาวเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและยังเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวลาว ในจังหวัดเพชรบุรี ให้คงอยู่สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านดนตรีชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดเพชรบุรี
- (2) เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ดนตรีชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดเพชรบุรี

3. ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดดนตรีชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับดนตรีชาติพันธุ์

ดนตรีมีบทบาทและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ใช้ดนตรีมาเป็นการแสดงออกถึงอารมณ์ เช่น การแสดงออกถึงความดีใจ การแสดงออกถึงชัยชนะในยามสู้รบความสำเร็จในการล่าสัตว์ ในบางสังคมได้มีการนำดนตรีมาใช้เป็นส่วนประกอบในพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต อาทิ การขับร้องเพลงเกี่ยวข้าวในขณะที่ยกเกี่ยวข้าวของไทยใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา งานเทศกาล สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของดนตรีต่อมนุษย์และสังคม (วิภา คงคากุล, 2529) โดยวิวัฒนาการของดนตรีในแต่ละสังคมนั้นได้มีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรี แต่เดิมเครื่องดนตรีมักสร้างมาจากสิ่งของธรรมชาติรอบตัว อาทิ การใช้เสียงจากการปรบมือ การเคาะหิน เคาะกิ่งไม้เพื่อทำเสียงดนตรีประกอบจังหวะ ต่อมาก็ได้มีการสร้างเครื่องดนตรีมาใช้ในการบรรเลง โดยเครื่องดนตรีจะมีลักษณะ รูปร่างที่ซับซ้อนขึ้นเพื่อก่อให้เกิดเสียงต่างๆ รวมไปถึงเนื้อหาของเพลงที่มักจะสะท้อนถึงวิถีชีวิต สภาพสังคม อุดมคติและวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์

นักชาติพันธุ์ทางดนตรีมักจะนำแนวคิดทางมานุษยวิทยาไปอธิบายปรากฏการณ์ดนตรี เช่น ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ โครงสร้างนิยม วิวัฒนาการทางสังคม การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เป็นต้น และจะเห็นได้ว่าการสร้างสรรค์ดนตรีของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้นล้วนมีความแตกต่างกันตามวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มนั้นๆ ซึ่งในปัจจุบันการศึกษาดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ชาติการอนุรักษ์และสืบทอด ซึ่งอาจจะทำให้เลือนหาย ดังนั้นควรมีการศึกษา วิเคราะห์ รวบรวมเพื่อสืบทอดนักวิชาการแขนงต่างๆ จึงหันมาสนใจศึกษาดนตรีชาติพันธุ์ หรือที่เรียกว่า Ethnomusicology ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างคำว่า Musicology (ศาสตร์ทางด้านดนตรีวิทยา เป็นการศึกษาวิเคราะห์ในเนื้อหาสาระทางดนตรีอย่างลึกซึ้งซึ่งตามหลักการหรือทฤษฎี) ร่วมกับคำว่า Ethno ซึ่งหมายถึง กลุ่มชน หรือชาติพันธุ์ ซึ่งในการศึกษาหรือวิเคราะห์ดนตรีชาติพันธุ์จำเป็นต้อง

วิเคราะห์ทั้งในส่วนของแนวคิดทางด้านดนตรี ร่วมกับบริบททางสังคมหรือปัจจัยภายนอกอื่นๆ ที่ส่งผลต่อดนตรีร่วมด้วย การศึกษาดนตรีชาติพันธุ์นั้นเป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจและมองเห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ลัทธิ สัญชาติ ความเชื่อ ตลอดจนเพื่อเป็นการอนุรักษ์ดนตรีชาติพันธุ์เหล่านี้ไว้ โดยในการศึกษาวิเคราะห์ดนตรีชาติพันธุ์ได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 2 ส่วนหลัก (ศรีธัญ นักรบ, 2557) คือ

(1) องค์ประกอบภายนอกซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจในดนตรีหรือ บทเพลง ประกอบด้วย 1) ภูมิหลัง ซึ่งดนตรีของกลุ่มชนทั้งหลายมักมีเรื่องราวหรือความเป็นมา ซึ่งอาจปรากฏในลักษณะเรื่องเล่าหรือตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา หรือในบางวัฒนธรรมอาจมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การทราบถึงภูมิหลังนอกจากจะทำให้ทราบถึงเรื่องราว ความเป็นมาของดนตรีแล้วนั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา ความเชื่อ ความภาคภูมิใจ อารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชนหรือทางวัฒนธรรมอีกด้วย 2) บทบาทหน้าที่ โดยดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์มักถูกประพันธ์ขึ้นเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์บางประการของสังคม ซึ่งดนตรีได้ถูกกำหนดบทบาทหน้าที่จากสังคมเอาไว้ เช่น ดนตรีประกอบพิธีกรรม (Ritual Music) ดนตรี ประกอบการเฉลิมฉลอง (Celebrate Music) เป็นต้น 3) โครงสร้างและรูปแบบ ซึ่งบางกลุ่มชาติพันธุ์จะมีการกำหนดโครงสร้างและรูปแบบดนตรีไว้อย่างชัดเจนแต่ในบางกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ได้มีการกำหนดไว้ และ 4) สีสนของเสียง/สื่อของเสียง ซึ่งจะแสดงถึงแหล่งที่มาของเสียงดนตรีนั้น ซึ่งอาจมาจากหลายลักษณะ ได้แก่ การขับร้อง โดยมีทั้งการขับร้องเดี่ยวหรือเป็นกลุ่ม รวมถึงเครื่องดนตรี ซึ่งเป็นการแจกแจงถึงจำนวนของเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงว่าเป็นเครื่องดนตรีอะไรบ้าง และมีจำนวนเท่าไร

(2) ส่วนประกอบภายในซึ่งเป็นองค์ประกอบทางดนตรีที่หลอมรวมกันเป็นสาระสำคัญทางดนตรีหรือที่เรียกกันว่าเนื้อดนตรี ประกอบด้วย กลุ่มเสียง บันไดเสียง ความสำคัญและหน้าที่ของเสียง ทำนอง จังหวะ เป็นต้น

การศึกษาดนตรีชาติพันธุ์ลาวของชาวไทยทรงดำในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในองค์ประกอบทั้ง 2 ส่วน คือ องค์ประกอบภายนอกซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจในบทเพลง และองค์ประกอบภายในเกี่ยวกับองค์ประกอบทางด้านดนตรี เพื่อรวบรวมบทเพลงของชาวไทยทรงดำในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี และเพื่อเป็นการสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมทางดนตรีให้สืบต่อไป โดยปัจจุบันจังหวัดเพชรบุรีได้มีการนำเอาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านี้มาเป็นส่วนประกอบในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวรวมไปถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต นักท่องเที่ยวมีความต้องการและจุดประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ประเทศต่างๆ ต้องมีการนำเอาเอกลักษณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมของตนมาเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวในประเทศของตนมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในประเทศ ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความนิยม โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่ง que แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี (ราณี อลิชัยกุล, 2546) ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคแต่ละสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความนิยมของคนในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงปัจจุบัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เพราะเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศ อีกทั้งยังเกิดประโยชน์ในแง่ทางสังคมและวัฒนธรรม เพราะการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อน จะทำให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมดังกล่าวไว้ และการท่องเที่ยวจะช่วยเผยแพร่เอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2545)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นชาวไทยทรงดำ (ชาวไทยเชื้อสายลาว) ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี และเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับดนตรีชาติพันธุ์ลาว เช่น หมอเป็ หมอแคน จำนวน 4 คน และการสนทนากลุ่มจากนักวิชาการ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม ผู้นำชุมชน นักดนตรีและนักท่องเที่ยว จำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือเพื่อสอบถามถึงประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำที่มีการนำดนตรีเข้ามาเป็นส่วนประกอบ การอนุรักษ์และสืบทอดดนตรีของชาวไทยทรงดำ ตลอดจนการนำดนตรีเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน และ

2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยประเด็นคำถามเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีชาติพันธุ์ลาวได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ดนตรีชาติไทยทรงดำ และการนำดนตรีมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขาย้อย โดยแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นนั้นได้นำไปทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาด้วยการพิจารณาและตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มไปเก็บกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

การเก็บข้อมูล นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ผล เพื่อนำเสนอเป็นรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยมีการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ทั้งในส่วนขององค์ความรู้ด้านดนตรีชาติพันธุ์ลาว ซึ่งประกอบด้วย เครื่องดนตรี พิธีกรรมที่ต้องมีดนตรีเป็นส่วนประกอบ และบทเพลง และแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้ดนตรีชาติพันธุ์ลาวเข้ามาเป็นส่วนประกอบ โดยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์นำมาเรียบเรียงในรูปแบบของการบรรยายเป็นความเรียง และสรุปเป็นรายงานวิจัย

5. ผลการวิจัย

5.1 ดนตรีชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดเพชรบุรี

ชาวไทยทรงดำที่อพยพมาอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีนั้นได้มีการนำเอาดนตรีของตนเข้ามาเผยแพร่และสืบทอด โดยมองว่าดนตรีเป็นศิลปะอันทรงคุณค่า มีการนำเอาดนตรีมาใช้ในวิถีชีวิต ความเชื่อ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งชาวไทยทรงดำมักมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องลี้ลับเหนือธรรมชาติ ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีวัฒนธรรม ความเชื่อจากภายนอกเข้ามาแทรกแซง ทว่าชาวไทยทรงดำก็ยังคงสามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมทางดนตรีไว้ได้เป็นอย่างดี

5.1.1 ประวัติความเป็นมาของชาวไทยทรงดำ

ชาวไทยทรงดำถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากประเทศเวียดนาม มาอาศัยอยู่ในประเทศไทยโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีในปี พ.ศ. 2321 และสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ปี พ.ศ. 2378 (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2562) สาเหตุที่เรียกว่าชาวไทยทรงดำนั้นสืบเนื่องมาจากกลุ่มชนดังกล่าวมักนิยมแต่งกายด้วยสีดำ ชาวไทยทรงดำนั้นเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก็ได้มีการนำเอาภาษาชองเข้ามาใช้

ในการสื่อสารระหว่างกันในกลุ่มชาติพันธุ์ ลักษณะที่อยู่อาศัยก็มักสร้างเป็นเรือนที่มีหลังคาเป็นทรงโค้งรูปทรงคล้ายกระดอง ยอดหลังคาเป็นไม้แกะสลักคล้ายเขาควางไขว้กัน และในตัวบ้านเป็นลานโล่ง โดยจัดสรรพื้นที่เป็นสัดส่วนสำหรับไว้นอน ประกอบอาหาร และประกอบพิธีกรรมบูชาผีเรือน ในเรื่องความเชื่อนั้นชาวไทยทรงดำจะนับถือผี เชื่อเรื่องขวัญ สิ่งลี้ลับ มักมีประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผี ที่เรียกว่า ประเพณีเสนต่างๆ

5.1.2 เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีของชาวไทยทรงดำที่ใช้แบ่งตามประโยชน์การใช้งาน (หมอแคน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 กุมภาพันธ์ 2562) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ปี่เสนสั้น และปี่เสนยาว เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีเสนบ้าน พิธีเสนมัดไหว้ คล้ายกับพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ของไทย โดยพิธีนี้จะทำเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่น้ำบ้านเรือนที่อาศัย เป็นการแสดงความเคารพบูชาเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษาบ้านเรือน โดยในพิธีกรรมดังกล่าวจะมีหมอเสนเป็นคนทำพิธี โดยก่อนเริ่มพิธีหมอปี่จะเป่าปี่เสนสั้นหรือเสนยาวก่อนเพื่อเป็นการส่งเสียงสัญญาณให้เทวดาหรือผีที่เช่นไหว้รับรู้ จากนั้นหมอเสนจะเข้าสู่พิธีการด้วยการสวด การบอกกล่าวเป็นภาษาลาว พอเสร็จพิธีการหมอปี่จะเป่าปี่เสนอีกครั้งหนึ่ง ปี่เสนลักษณะเหมือนแคน บางครั้งหมอปี่จะนำเอาคู่แคนหรือลูกแคนเพียงหนึ่งชิ้นมาเป่าเป็นปี่เสนก็ได้ โดยนักดนตรีที่เป่าปี่เสนในการประกอบพิธีกรรมชาวไทยทรงดำจะเรียกว่า หมอปี่

(2) แคน แคนจะถูกใช้สำหรับการละเล่นหรืองานรื่นเริง โดยนักดนตรีที่เป่าแคนจะถูกเรียกว่า หมอแคน

5.1.3 โอกาสในการบรรเลง

ชาวไทยทรงดำจะมีการบรรเลงเพลงหรือเล่นดนตรีตามโอกาสต่างๆ (ชาวไทยทรงดำ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มีนาคม 2562) ดังนี้

(1) ดนตรีที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ในการประกอบพิธีกรรมบางพิธีกรรม ชาวไทยทรงดำได้ใช้การบรรเลงเพลงมาเป็นส่วนประกอบ โดยมีความเชื่อว่าการเป่าปี่เสนเพื่อสร้างเสียงดนตรีจะเป็นการส่งสัญญาณไปยังเทวดา ภูตผี บรรพบุรุษที่อยู่อีกภพหนึ่งให้ได้รับรู้ เพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่พิธีกรรมที่จัดขึ้น โดยดนตรีที่ใช้ในพิธีเหล่านั้นจะไม่มี การขับร้อง จะเป็นการเป่าปี่ตามท่วงทำนอง จังหวะที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นส่วนใหญ่ เครื่องดนตรีที่ใช้จะเป็นปี่เสนสั้นหรือปี่เสนยาว

(2) ดนตรีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ในการดำเนินชีวิตของชาวไทยทรงดำไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประเพณี หรือแม้แต่การประกอบอาชีพ จะมีการนำดนตรีเข้ามาเป็น

ส่วนประกอบ เพื่อสร้างความสนุกสนาน คึกคักให้แก่กิจกรรมนั้นๆ โดยดนตรีที่ใช้จะเป็นดนตรีที่มีทำนองสนุกสนานอาจมีการร้องหรือรำประกอบไปด้วย โดยในอดีตจะใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีหลัก และอาจมีการปรบมือหรือมีเครื่องเคาะให้จังหวะร่วมด้วย ซึ่งเครื่องเคาะจังหวะอาจทำมาจากไม้ไผ่นำมาผ่าซีกเป็นเครื่องเคาะจังหวะที่ทำออกมาอย่างง่ายและไม้ก็หาได้จากในชุมชน การเล่นดนตรีในโอกาสดังกล่าวจะพบเห็นได้ทั่วไป อาทิ การพักเอาแรงเพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิต แต่เดิมชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ครั้งเมื่อถึงหน้าฤดูเก็บเกี่ยวจะมีการร่วมลงแรงช่วยกันเพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งในระหว่างการเก็บเกี่ยวนั้นชาวไทยทรงดำจะมีการเป่าแคนและมีการร้องรำซึ่งเนื้อร้องจะมีการแต่งขึ้นเองโดยให้สอดคล้องสัมพันธ์กับจังหวะของดนตรี เพื่อสร้างความสนุกสนาน สร้างความคึกคักให้แก่ผู้ที่มาร่วมลงแรง นอกจากนั้นในแต่ละปีเมื่อพ้นฤดูเก็บเกี่ยวแต่ละชุมชน โดยจะมีการจัดงานรื่นเริงขึ้นจะมีการเล่นดนตรีและร้องรำให้หนุ่มสาวชาวไทยทรงดำได้มาพบปะกัน พูดคุย มีการร้องการรำเกี่ยวพาราสีกัน หรือในการจัดประเพณีของชาวไทยทรงดำ เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ชาวไทยทรงดำก็จะมีการจัดกิจกรรมที่ผสมผสานระหว่างประเพณีของไทยและไทยทรงดำโดยประเพณีเหล่านี้ก็จะมีการเล่นดนตรีจากคณะหมอแคนในชุมชน และมีการขอแรงจากหมอแคนในชุมชนข้างเคียงมาร่วมด้วย

5.1.4 บทเพลง

บทเพลงของชาวไทยทรงดำที่ใช้สำหรับการละเล่น ซึ่งสามารถรวบรวมด้วยการถอดบทเพลงดั้งเดิมออกมาเป็นโน้ตดนตรีสากล เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บรวบรวมและถ่ายทอด โดยบทเพลงชาวไทยทรงดำนั้นจะประกอบไปด้วย 3 บทเพลงหลัก (หมอแคน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 กุมภาพันธ์ 2562) ดังนี้

(1) เพลงแคนย่าง เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงเป็นเพลงแรกถือเป็นเพลงเปิดงาน โดยคำว่า ย่าง มาจาก ลักษณะการเดิน เพลงมีจังหวะปานกลาง เพื่อสร้างความครื้นเครงก่อนเปิดงาน

(2) เพลงแคนแล่น เป็นเพลงที่มีจังหวะค่อนข้างเร็ว เพลงดังกล่าวจะถูกบรรเลงต่อจากเพลงแคนแล่น เพื่อสร้างความสนุกสนานของการรำแคนของไทยทรงดำ สร้างอารมณ์ความคล้อยตามให้ผู้ฟังเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับบทเพลงได้ โดยคำว่า แล่น มาจากการวิ่ง ดังนั้น ทำนองและจังหวะของเพลงดังกล่าวจึงค่อนข้างเร็ว มีการร้องและการรำ

(3) เพลงแคนแตร เป็นเพลงที่ถูกบรรเลงต่อจากเพลงแคนแล่น เพลงดังกล่าวจะมีทำนองและจังหวะที่ช้าลง เป็นการรำแบบย่ออ่อนช้อยเป็นเอกลักษณ์พ้องอย่างหนึ่งของชาวไทยทรงดำ เพลงค่อนข้างช้า ชวนให้ผู้ฟังหลงใหลไปกับเสียงเพลง คำว่า แตร มาจากลักษณะการย่อ

5.1.5 การสืบทอดดนตรีชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดเพชรบุรี

รูปแบบการสืบทอดดนตรีของชาวไทยทรงดำจะเป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยผู้ที่สามารถบรรเลงหรือขับร้องแบบดั้งเดิมได้นั้นส่วนใหญ่จะเป็นหมอแคนรุ่นอาวุโส ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนไม่มาก ส่วนคนที่อยู่ในช่วงวัยกลางคนหรือวัยรุ่นหนุ่มสาวก็จะมีการเรียนรู้และสืบทอดมาแต่ไม่มากนัก หรืออาจมีการสืบทอดแต่มีการดัดแปลงรูปแบบการร้องการบรรเลงให้มีความทันสมัยมากขึ้น มีการนำเอาเครื่องดนตรีที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น กลองทรีโอ กรับ มาบรรเลงร่วมด้วย นอกจากนี้ ยังมีการใช้เครื่องเสียงมาช่วยขยายเสียง ซึ่งต่างจากในอดีตที่มีเพียงแคน การปรบมือ และการใช้เครื่องเคาะให้จังหวะเท่านั้น การสืบทอดโดยส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้จากผู้สูงอายุในชุมชน อาจเป็นเครือญาติหรือผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน และในปัจจุบันทางหน่วยงานของภาครัฐหรือชุมชนก็ได้มีการจัดตั้งชมรม หรือศูนย์ให้บริการสำหรับอบรมให้แก่ผู้ที่สนใจให้มาเรียนรู้การเป่าแคน

นอกจากนั้น ยังมีสถานศึกษาในพื้นที่ เช่น โรงเรียนเขาย้อย ครูผู้สอนในรายวิชาดนตรีจะมีการสอนเป่าแคน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นถิ่น เพราะคนในอำเภอเขาย้อยส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยทรงดำ ดังนั้น แคนจึงถือเป็นเครื่องดนตรีพื้นถิ่นในการสอนเด็กนักเรียน คุณครูจะมีการสอดแทรกการเรียนรู้เกี่ยวกับแคน การเป่าแคนร่วมเข้าไปด้วย (ชาวไทยทรงดำ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มีนาคม 2562)

5.2 แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ดนตรีชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดเพชรบุรี

ดนตรีชาติพันธุ์ของชาวไทยทรงดำถือเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ปัจจุบันได้มีการสืบทอดและเก็บรวบรวมไว้เพื่อสืบสานและอนุรักษ์โดยคนในท้องถิ่น และได้มีการนำเอกลักษณ์ดังกล่าวมาเสริมสร้างการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี โดยมีแนวทางดังนี้

(1) การรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีและบทเพลงของชาวไทยทรงดำ จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันองค์ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับดนตรี เครื่องดนตรีและบทเพลงของชาวไทยทรงดำยังขาดการจัดเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่การศึกษาจะเน้นไปที่มิติของการแต่งกาย วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นชาวไทยทรงดำ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือชุมชนควรหันมาให้ความสำคัญต่อการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับดนตรีและบทเพลงดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำ เพื่อไม่ให้สิ่งเหล่านี้สูญหายไปจากวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ โดยอาจมีการศึกษาร่วมกันระหว่างชุมชน นักวิชาการแขนงต่างๆ แล้วจัดทำ

ออกมาในรูปของเอกสาร ตำรา เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ให้แก่ชาวไทยทรงดำรุ่นหลังตลอดจนประชาชนที่สนใจเรียนรู้ในวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยทรงดำ

(2) จัดตั้งศูนย์รวบรวมองค์ความรู้ หรือศูนย์นิทรรศการเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำที่มีการบริหารจัดการที่ดี หลังจากที่ได้มีการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีและบทเพลงของชาวไทยทรงดำแล้วนั้น ควรมีการสร้างแหล่งหรือสถานที่ในการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าว โดยจัดตั้งเป็นศูนย์นิทรรศการที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ ของชาวไทยทรงดำ รวมไปถึงองค์ความรู้ทางด้านดนตรีของชาวไทยทรงดำ ซึ่งศูนย์ดังกล่าวควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ตลอดจนภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(3) มุ่งเน้นการทำประชาสัมพันธ์เชิงรุกผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ โดยเน้นการนำเสนอถึงบทเพลงพื้นบ้านของชาวไทยทรงดำ ควรมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยวภายนอกให้ได้ทราบถึงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ นำเรียนรู้ของจังหวัดเพชรบุรี ผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ เว็บไซต์ เป็นต้น

(4) การสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยทรงดำ โดยการสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยทรงดำจะช่วยให้เกิดความเข้มแข็งในการดำเนินการต่างๆ โดยเครือข่ายดังกล่าวควรจะมาจกทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ควรเป็นตัวแสดงหลักในการดำเนินการต่างๆ และดึงเอาภาคเอกชน และชุมชนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง เข้มแข็ง และยั่งยืน

6. สรุปผลการวิจัย

ดนตรีชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดเพชรบุรีถูกอนุรักษ์และสืบทอดโดยชาวไทยทรงดำ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน ส่วนใหญ่พบในอำเภอเขาย้อย ชาวไทยทรงดำนั้นถึงแม้จะถูกอพยพกวาดต้อนถิ่นฐานมา แต่ชาวไทยทรงดำก็ยังคงยึดมั่นในเอกลักษณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของตนไว้ โดยวัฒนธรรมดนตรีถือเป็นวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่ชาวไทยทรงดำได้มีการอนุรักษ์สืบทอดไว้ เนื่องจากวัฒนธรรมทางด้านดนตรีไม่จะเป็นการบรรเลง บทเพลง เครื่องดนตรีมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชาวไทยทรงดำตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งเครื่องดนตรีของชาวไทยทรงดำประกอบไปด้วย ปี่เสนสั้นและปี่เสนยาว โดยปี่เสนนั้นจะใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมของชาวไทยทรงดำ เช่น พิธีเสนบ้าน

เป็นต้น สำหรับเครื่องดนตรีอีกประเภทหนึ่งคือ แคน โดยแคนนั้นจะถูกใช้สำหรับการละเล่น งานรื่นเริง หรืองานประเพณีต่างๆ การเล่นปี่เสนาจะกระทำโดยหมอปี่ ส่วนนักดนตรีที่เล่นแคน ชาวไทยทรงดำจะเรียกว่า หมอแคน ซึ่งหมอปี่และหมอแคนในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ปัจจุบันมีหลากหลายช่วงอายุ ตั้งแต่ผู้อาวุโส วัยกลางคน และวัยรุ่นหนุ่มสาม บทเพลงของ ชาวไทยทรงดำหากเป็นการบรรเลงในพิธีกรรมมักจะเป็นการบรรเลงเพลงที่ไม่มีการขับร้องและ รำ แต่จะเป็นการเป่าด้วยปี่เสนาตามจังหวะและทำนองที่ถูกสืบทอดกันมาแต่อดีต แต่สำหรับ บทเพลงที่ใช้ในการละเล่น งานรื่นเริง หรืองานประเพณีต่างๆ จะถูกเล่นโดยแคน ประกอบด้วย เพลงแคนอย่าง แคนเล่น แคนแตร โดยจะมีการร้องที่มีเนื้อร้องแต่งขึ้นเอง ยึดเอาจังหวะและ ทำนองเป็นหลัก ทั้งสามเพลงจะมีการบรรเลงต่อเนื่องกัน ซึ่งลักษณะการเป่าของหมอแคน แต่ละคนจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกัน สำหรับการสืบทอดดนตรีของชาวไทยทรงดำ จะเป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยผู้ที่สามารถบรรเลงหรือขับร้องแบบดั้งเดิมได้นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นหมอแคนรุ่นอาวุโส ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนไม่มาก ส่วนคนที่อยู่ในช่วงวัยกลางคน หรือวัยรุ่นหนุ่มสาวก็จะมี การเรียนรู้และสืบทอดมาแต่ไม่มากนัก หรืออาจมีการสืบทอดแต่มี การดัดแปลงรูปแบบการร้องการบรรเลงให้มีความทันสมัยมากขึ้น มีการนำเอาเครื่องดนตรีที่มีอยู่ ในปัจจุบัน เช่น กลองทรีโอ กรับ มาบรรเลงร่วมด้วย นอกจากนั้น ยังมีการใช้เครื่องเสียงมาช่วย ขยายเสียง ซึ่งต่างจากในอดีตที่มีเพียงแคน การปรบมือ และการใช้เครื่องเคาะให้จังหวะเท่านั้น โดยการสืบทอดโดยส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้จากผู้สูงอายุในชุมชน อาจเป็นเครือญาติหรือผู้ที่ อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน และในปัจจุบันทางหน่วยงานของภาครัฐหรือชุมชนก็ได้มีการจัดตั้ง ชมรม หรือศูนย์ให้บริการสำหรับให้การอบรมแก่ผู้ที่สนใจให้มาเรียนรู้การเป่าแคน นอกจากนั้น ยังมีสถานศึกษาในพื้นที่คอยสอนเด็กนักเรียน คุณครูจะมีการสอดแทรกการเรียนรู้เกี่ยวกับแคน การเป่าแคนร่วมเข้าไปด้วยในการเรียนการสอน

แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ดนตรีชาติพันธุ์ลาวในจังหวัด เพชรบุรี ประกอบด้วย 1) การรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีและบทเพลงของชาวไทยทรงดำ อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมโดยผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการศึกษาร่วมกันระหว่างชุมชน นักวิชาการ แขนงต่างๆ แล้วจัดทำออกมาในรูปของเอกสาร ตำรา เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ให้แก่ชาวไทย ทรงดำรุ่นหลังตลอดจนประชาชนที่สนใจเรียนรู้ในวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยทรงดำ 2) จัดตั้ง ศูนย์รวบรวมองค์ความรู้ หรือศูนย์นิทรรศการเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำโดยเฉพาะ องค์ความรู้ด้านดนตรีที่มีการบริหารจัดการที่ดี โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เช่น เทศบาลตำบลเขาย้อย องค์การบริหารส่วนตำบลเขาย้อย เป็นหน่วยงานหลักในการจัดตั้งและ เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาคเอกชน คนในชุมชน เข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดตั้งและในการบริหารจัดการ เพื่อให้ศูนย์ดังกล่าวมีความยั่งยืน 3) มุ่งเน้นการ

ประชาสัมพันธ์เชิงรุกโดยเน้นการนำเสนอถึงบทเพลงพื้นบ้านของชาวไทยทรงดำผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น สื่อของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ เว็บไซต์ เป็นต้น และ 4) การสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยทรงดำจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น เป็นภาครัฐ ภาคเอกชน โดยเฉพาะชุมชนให้เข้าไปมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง

7. อภิปรายผล

ดนตรีถือเป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ ถือเป็นศิลปะที่แสดงออกและสะท้อนถึงอารมณ์ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความงาม ตลอดจนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้นๆ โดยมนุษย์มักใช้ดนตรีแสดงออกมาใน 2 ลักษณะ คือ ใช้เพื่อความบันเทิงเริงรมย์ และใช้เพื่อประกอบพิธีกรรม (ปัญญา รุ่งเรือง, 2552) โดยชาวไทยทรงดำถือเป็นอีกหนึ่งชาติพันธุ์ที่ให้ความสำคัญต่อการดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อเกี่ยวกับ แถน เทวดา (วิลาวัลย์ ปานทอง, 2549) มีการนำเอาดนตรีมาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรม ประเพณีดังกล่าว

ดนตรีชาติพันธุ์ลาวหรือชาวไทยทรงดำมีการสืบทอดกันมาช้านาน โดยเครื่องดนตรีที่มักนำมาใช้เล่นคือ แคน (สมพร เกษมสุขจรัสแสง, 2526) ซึ่งถือเป็นเครื่องดนตรีประจำถิ่น ในการบรรเลงเพลงมักจะใช้ในงานรื่นเริงเป็นหลัก หรือใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ

การอนุรักษ์ดนตรีชาติพันธุ์ลาวซึ่งถือเป็นคนกลุ่มหนึ่งในจังหวัดเพชรบุรีให้คงอยู่สืบไป ถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรีมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น เพราะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับนาฏศิลป์และดนตรีซึ่งในแต่ละพื้นที่ล้วนมีเอกลักษณ์ในด้านดังกล่าวที่ต่างกัน (ราณี อสิชัยกุล, 2546) โดยแนวทางการอนุรักษ์และนำดนตรีมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้นทำได้หลากหลาย อาทิ การรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีและบทเพลงของชาวไทยทรงดำอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมโดยผู้ที่เกี่ยวข้อง การจัดตั้งศูนย์รวบรวมองค์ความรู้หรือศูนย์นิทรรศการเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน (มธุรส ปราบโพธิ์, 2549; มณีกาญจน เขียวรัตน์, 2553; สรวรรณม์ เรื่องกัลปวงค์ และอรรรณพ เรื่องกัลปวงค์, 2559) โดยในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นควรให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพราะหากให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง

เกิดความยั่งยืน นอกจากนั้น ยังมุ่งเน้นการทำประชาสัมพันธ์เชิงรุก และสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยทรงดำจากทุกภาคส่วนร่วมด้วย

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) การดำเนินการตั้งแต่การวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล การพัฒนาการท่องเที่ยว การผสมผสานการท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมทางดนตรี ควรเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ควรเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้ดนตรีชาติพันธุ์ลาว

(2) ควรผลักดันให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ดนตรีลาวเข้าสู่แผนจังหวัดเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

(1) ควรมีการวิจัยแบบผสมผสานโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมกับเชิงปริมาณ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ

(2) ควรมีการศึกษาถึงดนตรีชาติพันธุ์ลาวในกลุ่มอื่น เช่น ลาวพวน ลาวเวียง เพื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป). *ประเภทของการท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2562, จาก <https://sites.google.com/site/archcommunitydevelopment/tourism>
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2545). *ประโยชน์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ประสบการณ์วิชาชีพการจัดการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2552). *ดนตรีพิธีกรรม*. การนำเสนอในการประชุมทางวิชาการเรื่องดนตรีพิธีกรรม เนื่องในโอกาสครบรอบ 75 ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการจัดงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 37, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มณีกาญจน์ เขียวรัตน์. (2553). *แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเส้นทาง การท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี*. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- มธุรส ปราบไพร. (2549). *ศกยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กรณีชุมชนไทยทรงดำ บ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี*. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มนตรี ศรีบุษรา. (2530). *ไทยดำรำพัน*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. (2562). *ไทยทรงดำเพชรบุรี*. สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <http://arit.pbru.ac.th/localPhet/index.php/lifestyle-phetchaburi/ethnicity-phetchaburi/102-thai-song-dam?showall=1>
- ราณี อีสัยกุล. (2546). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิภา คงคากุล. (2529). ความสำคัญของดนตรีต่อสังคม. *วารสารถนนดนตรี*, 1(1), 34-36.
- วิลาวัลย์ ปานทอง. (2549). *ภาษาและวัฒนธรรมไทยทรงดำ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ศรัณย์ นักรบ. (2557). *ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมพร เกษมสุขจรัสแสง. (2526). *การผสมทางวัฒนธรรมของลาวโซ่งหรือไทยโซ่ง*. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- สรารวรรณ เรื่องกัลปวงศ์, และอรอนพ เรื่องกัลปวงศ์. (2559). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *SDU Research*, 12(3), 113-132.
- สำนักยุทธศาสตร์และการวางแผนเศรษฐกิจมหภาค. (2561). *ภาวะเศรษฐกิจไทยไตรมาสที่สี่ ทั้งปี 2561 และแนวโน้มปี 2562*. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9895&filename=QGDP_report